

ZUBÁNIC S LÁSZLÓ

A MAGYAR NEMESI CÍM- ÉS A CÍMERADOMÁNYOZÁS FOLYAMATA VIDÉKÜNKÖN A XVI–XVII. SZÁZADBAN

A királyok által adományozott címerábrázolások Európában a XIII. század végén – a XIV. század elején tűntek fel Franciaországban IV. (Szép) Fülöp uralkodása idején. Németországban az első címert 1305-ben adták ki, Magyarországon pedig Károly Róbert uralkodása (1307-1342) idején. Az első olyan oklevelet, amely teljes egészében ábrázolta az adományozott címet, Zsigmond király kancelláriája adta ki 1398. október 16-án a Csentevölgyi család részére [1].

A XIV. század végén a külföldi kancelláriák színes armálisokat kezdtek el kibocsátani. Az ilyen típusú oklevelek tömeges kibocsátása 1414-től kezdődött meg, amikor Zsigmond, mint római király magyar kíséretével jelent meg a konstanzi zsinaton. A király és kísérete utazásai során a külföldi uralkodók is adományoztak címereket a magyar főuraknak: 1502-ben XII. Lajos francia király például a Csanád-nemzetségből származó Telegdy Imre követnek engedélyezi, hogy címerpajzsát a francia Szent Mihály-rend láncával ékesítse.

A mohácsi csata (1526) után a magyar heraldikában jelentős változások mennek végbe. A Habsburg-dinasztia trónra kerülésével új társadalmi réteg – az armálisos nemesek – alakult ki. E korig a címert kizárólag nemes embernek adományozták, ezután éppen fordítva, a címerrel együtt kapták meg az emberek a nemesi címet is. Az ország három részre való szakadása után a keleti régióban kialakult Erdélyi Fejedelemség is alkalmazta a címer- és nemesség adományozásának jogát.

Címeradományozásra, valamint nemesség adományozására a magyar törvények alapján kizárólag a királynak volt joga. Ennek a jognak egyetlen feltétele, hogy az adott uralkodót a Szent Koronával koronázzák meg (Werbőczy István: *Tripartitum*) [2]. Amennyiben a király a koronázása előtt

meghalt, az adomány csak akkor érvényes, ha a jogutód, azaz a következő király megerősítette azokat. Hasonló volt a jogalapja az erdélyi fejedelmek címeradományozási jogának is. 1848-ig az armálisokat a király, a kancellár és a kancelláriai titkár írták alá. Az okiratokat az 1741. évi XXXIII. törvény értelmében az ún. „Királyi Könyvek”-be vezették be [3].

A magyar gyakorlatban létezett külföldi uralkodói címeradomány is, azonban ezek csak akkor emelkedtek jogerőre a magyar királyság területén, ha az uralkodó megerősítette azokat. A nemesítést és a címeradományozást a királyi kancellárián lehetett kérelmezni. A beadványban a kérelmet írták le rövid, vagy hosszabb formában, majd érdemeiket, illetve pártfogóikat említették meg. A beadvány alsó részében állt azon címernek a rajza, amelyet a kérelmező jóváhagyni és adományozni kért. Pozitív döntés esetén a kancellária meghozta a végső döntést, amelynek dátuma egyben az armális kiadásának dátuma is volt egyben. A nemesítés és a címeradományozás akkor vált érvényessé, amennyiben azt az illető személy lakhelyének megyegyűlésén hivatalosan is kihirdették.

Néha maga a közbenjáró párfogó is levelezésben állt a királyi kancelláriával, amelynek több példáját is ismerjük, így Benicky Ferenc Ferenczffy Lőrinc kancelláriai titkárhoz írott levelét: „*Laurentio Ferenczffy...Azonis igen kerem k [egyelmed] egj io akaro baratom kert azon hogj egj Chymer levelet szerezzek neky, mellynek supplicatioját im fel küldtem, kerem azért k[egyelmed] mint io akaró Vramott az en szolgataimerth, ha lehetséges k[egyelmed] szereze meg azt á Chymer levelett Czassar vrunktol eő felsegetől, es ha eő felsege megh engedj, irassa megh k[egyelmed] szepen, es mykora lehessen keszen az Chymer level, es myth fogh k[egyelmed] teőle kyvanny, adgja k[egyelmed] tuttomra en teőlem varya k[egyelmed] az aratt, en magam megh kuldem k[egyelmed], chyak k[egyelmed] irtya megh nekem az aratt, my legjen, de kerem en erettemis engedgjen k[egyelmed], ha Isten eltett megh igjekezem k: szolgalmny. magam penzevel fizettek megh az Chymereslevelert, minthogj nekem szukseghemben szolgálit. ... Posen. 1635 XI. 25. Beniczky Ferencz” [4].*

A törökellenes háborúk aktivizálódása, a különféle járványok, illetve a fizetetlen zsoldosok garázdálkodásai következtében a nemesi társadalom megfelelő utánpótlás nélkül egy bizonyos idő után elhalt volna. Éppen ezért az maga is gondoskodott saját utánpótlásáról, sok esetben a polgárság vagy a parasztság rétegeiből. Elsősorban a törökveszéllyel szembeszálló katonaelemekből váltak ki a nemesség legújabb képviselői, akik közül sokan szédületes karriert futottak be. Ezek ékes példája Rákóczi Zsigmond [5], aki végvári

kapitányból a későbbiekben Erdély fejedelme és a korabeli Magyarország egyik leggazdagabb ura lett, vagy Thököly Sebestény [6], aki marhatózsérből lett báróvá és nagybirtokossá. Sajnos a vizsgált régióban nem találkoztunk ilyen karrierrel, azonban a nemesi társadalomba való felemelkedés lehetősége mindenki számára nyitott volt.

A korabeli magyar jog szerint a nemesi társadalomba való felemelkedés kizárólag az uralkodói kegy (legyen az magyar király, vagy erdélyi fejedelem) révén történhetett, amelynek külső megnyilvánulása a címeres nemeslevél kiadása volt. Eredetileg a nemesítés birtokadományozással is járt, azonban a XVII. századra ez elmaradt. Természetesen maga a nemesség is megpróbált gátat szabni annak, hogy sorait felhígítsák, többek között országgyűlési határozatokban foglalkoztak a megnemesítés kérdéseivel. Az 1609. évi XXXIII. törvénycikkely például kimondta: *„a címeres nemesi levelek adományozása tekintetében Őfelsége azokat fogja tekintetbe venni, akik ajánlatni fognak a jól érdemesültek közül és méltóknak látszanak”* [7]. 1630-ban az országgyűlés még tovább lépett – a XXX. Törvénycikkely szerint: *„nyilvánvaló, hogy némelyek mily nagy alkalmatlansággal munkálkodnak címeres levél szorgalmazásában, olyanok, akik semmiféle érdemmel vagy erénnyel nem ékeskednek, mégis arra törekedni merészkednek”* [8].

A jobbágyoknak a nemesi társadalomba való felemelkedését is megpróbálták gátolni (elsősorban saját jól megfontolt anyagi érdekeik miatt), mi több, a jobbágy megnemesítését a földesúr beleegyezéséhez kötötték. Ezzel kapcsolatban az 1622. évi XVII. törvénycikkely kimondta, hogy *„címeres nemesleveleket pedig a jövőben jobbágy házakban lakó parasztoknak földesuraik ajánlása és beleegyezése nélkül ne adjanak.”* [9]

A valóságban a földesurak megfelelő pénzügyi ellentételezés esetén megadták a megfelelő engedélyt (exemptio) a jobbágyoknak, sőt megfelelő közbenjárónak is mutatkoztak az uralkodói kegy elnyeréséhez. Hasonló példákat vidékünkön is találunk. Az Ung vármegye főispáni tisztségét betöltő Esterházy Mária grófnő (Homonnay Drugeth György országbíró özvegye) például 1677. május 14-én Kovács alias Dobé Fedor és Iván nevű, Nagyberezna falujában lakó jobbágyaitól felvett 200 forintot, tekintvén némely „főember” szolgálinak mellettük való interposícióját is, s ennek ellenében *„mind őket, feleségeket és két ágon levő s leendő maradékait a nagybereznai Korosztílon szki nevű egész helyes jobbágyságban megnemesítette”* – a földesúri szolgálat alól felszabadította és vállalta, hogy a nevezett jobbágyoknak a királytól armális levelet szerez [10]. Ha pedig nem

tudna a királytól armális levelet szerezni, a grófnő kötelezte magát az egész összeget visszafizetni, s ha nem fizetné vissza, akkor a nevezett a telken mint exemptusa szabadságban lakjék. A grófnő ugyanezen a napon Volcha Mihály perecsényi krajnikától, illetve annak Hric és Vaszil nevű öccsétől négyszáz forintot vett fel és hasonló kötelezvényt adott ki számukra.

A nemesi társadalomba való felemelkedés egyik útja a nemes lány feleségül vétele volt. Nem gyakran, de ez is előfordult, s a jobbágyországban lévő személy a feleségnek járó leánynegyet után maga is nemessé válhatott. Ennek a kategóriának a megnevezése az agilis, azaz „nőnemes” („felesége vagy anyja után nemes”). Általában a leánynegyet készpénzben fizették ki, azonban II. Ulászló dekrétuma szerint, ha a nemes leány birtoktalan, azaz nem nemes emberhez ment feleségül, akkor *„az ország szokása szerint, a leánynegyed fejében kiadandó jószágrésznek örökjogát kell nyernie és annak tulajdonában maradnia”* [11].

Az agilis fogalommal kapcsolatos, rendelkezésre álló szakirodalomból kiemelkedik Péterfalvai Nagy Albert ugocsai alispán ügye, akit nem sokkal a Dózsa-féle parasztlázadás előtt a vármegye nemessége bepanaszolta a királyi kancellárián több rendbeli törvénysértés miatt, s többek között felvetették, hogy a nevezett személy nem is tölthetné be a vármegyei tisztséget, mivel nem nemes személy. A vizsgálatot végző Bellyén Albert személynöki ítélőmester és Pogány Zsigmond királyi zászlós megvizsgálta a körülményeket, majd jelentést tett a királynak. Mint a jelentésből kiderült: *„A mi a Nagy Albert nemessége, helyesebben ignobilitása tárgyában emelt kifogást illeti, az szintén alaptalan, mert Nagy Albert a felesége után, meg az anyja után nemes ember és azonfelül pénzen nemességet vásárolt magának”* [12]. Az ügy hátterében a vármegyei nemesség és Perényi Gábor főispán konfliktusa állt, amely a Nagy Albert elleni feljelentésben csúcso sodott ki. Ugyanakkor Nagy Albert korábban is betöltötte az alispáni tisztséget, azonban akkor senki sem emelt kifogást személye ellen.

A XVI. század közepétől címeres levelet a jobbágyok és a polgárok is szerezhettek, ha pénzen megváltották magukat. A nemesítést a földesúri hatalom alóli felszabadítás (manumissio) előzte meg. A manumissió levélben a földesúr – az osztályos rokonokat is felsorolva – igazolta a jobbágy származását, illetve a felszabadítás tényét, valamint megjelölte annak teljes összegét (ami lehetett készpénzben, vagy akár természetben is). Ezután a nevezett földesúr, illetve rokonainak aláírásai, valamint pecsétjei következtek. Ilyen manumissió levelet állított ki 1665. július 2-án Fodor Balá(z)s nevű jobbágyának Ilosvay János (Bereg vármegye Nagyilosva községének

birtokosa): „*fizetett nekem az Fodor Balás nevű jobbágy száz harminc magyar forintokat...*” [13]. Az osztályos rokonok közül az elbocsátó levelet aláírta és pecsétjével ellátta Lipcsey Gergely és Ilosvay Gergely is.

A manumissió összege személyenként általában 50–60 tallér, a telekkel együtt pedig 200–400 tallér lehetett. A királyi kancellária díjszabása változó volt, mivel eredetileg nem rögzítették a hivatalos árszabást. Egy 1572-es adat szerint a királyi kancellária két oklevelet 20 forintért adott ki: „*Im mi Listhius uramtól (Listhius János veszprémi, majd győri püspök, kancellár) váltottunk ki két levelet húsz forinton, egyik Vayda Christoff czimer-levele, az másik más szolgánké. Azért azt akarjok, hogy mikor ez mi levelünkkel Listhius uram embere megtalál, hogy mindjára adj húsz forintot neki. Nec secus facturus. Valetе felicitеr. Datum Viennae die 12. Novembris 1572. – Eckius comes a Salmis manu propria*” [14]. Később az országgyűlés megpróbálta szabályozni a királyi kancellárián kiadott okmányok taksáit. E szerint az új adományokról szóló oklevelek 12 forinttól 100 forintig terjedtek, míg „8. § *A czimeres nemeslevelekért, a melyeket valakinek fekvő jószágok adományozása nélkül adtak, huszonöt forintot; fekvő jószágok adományozásával pedig minden jobbágy után még ötven dénárt kell hozzáadni; a leírás díja is az érdemet tul ne haladja; és pedig az egyszerű leírásért fizessenek két forintot; a diszesebbért, a mely arannyal van ékesítve: négy forintot.*” [15] A manumissio összegét a földesúri támogató, vagy ajánló kapta, aki intézkedett a királyi udvarban a nemesi level kiállításával kapcsolatban. Mivel a nemesítés és a címerkiadás nem járt együtt birtokadományozással, az így nemesi rangra emelt személy (illetve családtagjai) nem mentesültek az adófizetés alól.

A címeres levél (armalis) nem volt okvetetlenül nemesi levél is egyben, mert címert adományoztak nem nemeseknek nemesítés nélkül, illetve már nemesi rangra emelt személyek is kaptak (kaphattak) új címet, illetve korábbi címerüket is kibővíthették.

Az ország három részre való szakadása után a keleti régióban kialakult Erdélyi Fejedelemség is alkalmazta a címer- és nemesség adományozásának jogát. Azonban az erdélyi kancellária által kibocsátott címerek, főleg a XVII. század elején már a hanyatlás korszakát mutatják. János Zsigmond utódainál, különösen Báthori Zsigmond és András bíboros-fejedelem uralkodása alatt adományozott címerek a késői reneszánsz stílusában készültek, ugyanakkor a heraldika szempontjából igen gyenge minőségű munkák. Nem felelnek meg a heraldika szabályainak, mi több, művészeti szempontból is silányak. A legtöbbről hiányzik a sisakdísz, helyette egy koronát ábrázoltak, nincsenek leírva a takarók színei, vagy leírhatatlan színeket alkalmaztak.

A Habsburgok trónra kerülését követően fokozatosan a német heraldika nyert teret. I. Miksa és I. Rudolf királyok címerei gyakran felülmúlták a reneszánsz korabelieket. Ezek többségét raszinyai Bocskai György, Rudolf császár udvari festője és miniátora készítette Prágában. Ezek a címerek nemcsak a címerek magas művészi kidolgozásával tűnnek ki, hanem a gyönyörűen kidolgozott iniciálékkal és az első sor kiemelkedő ornamentikájával. Annak ellenére, hogy az alkalmazott színek és mázak nem felelnek meg teljesen a „régii” heraldika szabályainak, a címeralakok stilizálását és a címer belső megosztását tekintve a szabályokat mindig szem előtt tartották.

A XVII. századtól kezdődően a hanyatlás miatt a heraldika egyre inkább dekoratív jelleget öltött. A címer a privilegizált nemesség jelképévé vált, s a dekoratív jelleg kialakulásával új, a heraldika által korábban nem ismert kiegészítők jelentek meg: pajzstartók, kitüntetések és rendjelek, jelmondat, rangjelző koronák stb. A rangjelző koronák különösen a XVII. században jöttek divatba, s az arisztokráciának a köznemességtől való megkülönböztetésére használták. Alkalmazásukkal a koronák a pajzsra kerültek, a sisakot a sisakdíszsel és a takaróval együtt a korona egyik ágára helyezték, annak ellenére, hogy a koronának külön kellett volna állnia. A rangok közötti különbségeket a koronák ágainak száma jelentette.

Kiállításuk alapján háromféle armálist különböztetünk meg: 1. az oklevél tartalmazza a címer teljes leírását, ugyanakkor hiányzik a címerkép; 2. az oklevélben mind a leírás, mind a címerkép megtalálható; 3. hiányzik a leírás, csupán a címerkép szerepel az oklevélben.

Formájukat tekintve ezek az oklevelek levélszerűen összehajtott pergamenlapok voltak, amelyekre színes selyemzsinórral függesztették fel a királyi pecsétet (csupán a XVIII. században jelennek meg a könyv-alakú armálisok). Az okmányok nyelve a latin, ritkább esetekben előfordulnak német, illetve magyar nyelvű címeradományok is.

Az uralkodó által kiállított címereslevél a korabeli privilégiumlevelek belső szerkezetét követi, azaz három részből (bevezetés, tárgyalás, befejezés) áll [16]. Az armálisok belső szerkezetét egy magántulajdonban lévő címeradományozó oklevélen [17] keresztül szeretnénk ábrázolni:

I. Bevezetés.

- *Mi Lipót, Isten kegyelméből mindig felséges választott római császár, Németország, Magyarország, Csehország, Dalmácia, Horvátország, Szlavónia, Szerbia, Galícia, Lodoméria, Ráma, Bulgária stb. királya, Ausztria főhercege, Burgundia, Brabant, Stíria, Karintia, Krajna hercege, Morva-*

ország örgrófia, Luxemburg, továbbá Felső- és Alsó-Szilézia, Württemberg hercege, Szvévia fejedelme, Habsburg, Tirol, Kiburg és Görz grófia, Elzász örgrófia, s római szent birodalom grófia stb. stb. (**Intitulatio** - a kibocsátó megnevezése) emlékül hagyjuk jelen írásunkkal mindazoknak, akiket illet (**Inscriptio** - a közösség megszólítása), hogy

II. Tárgyalás

számos hívőnk alázatos kérésére figyelmessé téve s azután magunk is látva s tapasztalva alattvalóinknak Tar Andrásnak hűségét s szolgálati érdemeit (**agenda** - az oklevél kiadásának általános magyarázata), amiket legelőbb is országunknak s magyar szent Koronának érdekében, azután pedig személyünk iránt a hely s idő különfélesége szerint, valamint az adott alkalmakkor híven, s állandóan felmutatott, s tanúsított, s jövőre nézve is hasonló állhatatosságra késznek nyilatkozott (**narratio** - az érdemek konkrét vagy általános magyarázata), azért is

Tar András t általa feleségét Tar Máriát jobbagyi állapotukból amelyben eddig éltek, királyi kegyüknél és hatalmunk teljéből különösképpen kiváltjuk, s országunk, Magyarország s hozzácsatolt részeinek nemessége közé íratjuk, azaz iktatjuk.

Hozzájárulunk továbbá, s tudunkkal és megfontolásunkkal megengedjük, hogy ők mostantól továbbra a jövő s örök időkre ugyanazon megtiszteltetésben, kiváltságokban, szabadságjogokban s előnyökben részesüljenek, mint országunknak, Magyarországnak s hozzácsatolt részeinek többi valódi, s kétségtelenül létező mindkét nembeli nemesei élveztek eddig, akár jog, akár szokás alapján, valamennyi összes jövőbeli utódaik, illetve örököseik, s mindkét nembeli leszármazottjaik (**dispositio** – a nemesítés tényének megerősítése, illetve az ehhez kapcsolódó jogok felsorolása).

Ezen irányukban tanúsított kegyességünk s jóindulatunk jeléül mint a valósid, s kétségtelenül létező nemesség címerét a következő jelvényt adományozzuk nekik: éspedig a fennálló katonai pajzsot (bőrrel bevont fa), amely háromfelé, mintegy éles szögben egyenlőtlenül van felosztva, melynek középső része a pajzs felső pereméhez függőlegesen van erősítve; előrenyúló aransárga mezővel bevont részét egy egyfejű fekete sas kiterjesztett szárnyakkal, szétterpesztett lábakkal egyenest állva, a másik párhuzamos kék színű részét ezüst sarlóshold egy hatágú aranycsillaggal díszítve foglalja el.

Végül a pajzsra támaszkodó katonai sisak a királyi méltóság jelvénye látható, amit két fekete sasszárny, s közte a sarlóshold a hatágú arany csillaggal díszít; miket jelen soraink elején a festő művész által megfestett ké-

pén látható. Ugyanezen Tar Andrásnak, s nevezett házastársának s mindkét nembeli leszármazottjainak ezt kegyesen adományozzuk (**címerleírás**).

Elhatározván, s tudunkkal engedélyezzük, hogy ők mostantól, s továbbra a jövő, s örök időkre ezen pajzsot, mint nemességi jelvényt országunk, Magyarország és hozzácsatolt részeinek többi valódi és kétségtelenül létező nemességének szokása szerint élvezzék, mint azok élvezték, akár jogi, akár szokás alapján és pedig mindenütt a háborúban, a harcokban, ütközetekben, dárdavetéseknel, tornánknál, párbajoknál, s egyéb katonai és nemesi gyakorlatozásoknál, továbbá minden királyi ünnepélyeknél, menetelnél, felvonulásoknál, s általában mindenütt ott, ahol a többi megjelentek közül őket meg akarjuk különböztetni. Sőt közismertté tesszük, s tudtul adjuk jelen soraink által mindezt, s ezen dolog emlékéit pecsétünkkel, amit mint magyar király használunk erősítjük meg, hogy Tar András, s neje valamint minkét nembeli leszármazottaik, akik Isten kegyelméből születendők lesznek, időtlen időkig ezt kapják (**corrobaratio** – az oklevélben foglaltak megerősítése és hitelesítése).

Kelt az Úr 1600. évében, római birodalmunk 32-ik, Magyarország 36. évében, s Csehország 34. évében (**datatio** – az oklevél kiadásának időpontja), városunkban Bécsben írva hűséges, s kedves kancelláriusunk a tinini püspök úr Főtisztelendő Zaklin Balázs úr által megírva.

(Aláírva Főtisztelendő Szécsényi György esztergomi érsek, s bíbornok kanonok, stb. stb.) következik a főpapok, főrendek a magas hivatalnokok aláírása, s végül a királyi aláírása és a tinini püspök ellenjegyzése (**series dignitatum** – méltóságsor, **subscriptions** – aláírások).

Őfensége, a császár által kiadott ezen nemesi oklevél amellyel Tar Andrásnak, feleségének és összes mindkét nembeli leszármazottjainak a nemesség adományozva lett kihirdtetett, s tudomásul vettett, s ezen alapon Tar András, s felesége Papp Mária, valamint összes leszármazottjaik a többi valódi nemesség kebelébe felvételre és pedig Magyarország csatolt részei és megyénk Ugocsa nemesi közé, miután ennek senki se mondott ellen. Azután a megyei méltóságok aláírása következik.

Újhelyi Újhelyi István, Ugocsa megye bírói székének jegyzője.”

A kancellária által kiállított nemeslevél akkor lépett életbe, ha azt egy éven belül a vármegyei közgyűlésen kihirdették. A visszaélések elkerülésére a kihirdetésre kizárólag a lakhely szerinti vármegyében kerülhetett sor: „A nemesítés módjára nézve megtartandók az ez iránt hozott korábbi határozatok és a kik magukat más vármegyékben tétetik közzé (nem azokban, a melyekben laknak),

azoknak a megnyert czimerlevelek mit se használjanak” [18]. Több megyében magának a megnevesített személynek is meg kellett jelennie a közgyűlésen, így például 1652-ben Ung vármegye arról határozott, hogy meg nem jelenés esetén a nemesi levelet nem publikálják. A nyilvános kihirdetésre azért volt szükség, hogy amennyiben a privilégiumban foglaltak valaki számára sérelmek voltak, az illető személy a törvényes módon tiltakozhatott annak életbe léptetése ellen. Ilyen esetekre egyébként sor is került. A Szatmár megyében is birtokos Barkóczy László a Csenger városában megtartott 1615. május 20-án megyegyűlésen tiltakozott Kawor Mátyás nemesi levelének kihirdetése ellen, mivel Kawor a nevezett földesúr Ung megyei Solymos nevű birtokáról szökött meg jobbágyként, ahol már főbenjáró bűnök miatt elítélték. Ugyancsak a nyilvánosság révén próbálták megakadályozni a visszaéléseket is, mivel a nemeslevelet szerző jobbágy – a kancelláriai tisztviselők „befolyásolása” révén – olyan személyeket (családtagokat, rokonokat) is beíratott a nemesi levélbe, akikről az eredeti manumissió nem szólt.

A Magyar Országos Levéltár anyagában a vizsgált időszakból és földrajzi térségből több oklevél is fennmaradt, a fentiek alátámasztásául ezekből közlünk néhányat:

Nr:	Címerszerző:	Kiállítás ideje, helye:	Kihirdetés helye, ideje:	Adományozó:
Bereg vármegye				
1.	Nagyari Ferenczy Gáspár [19] (fia György)	Prága, 1590. 07.15.	Bereg vármegye Beregardó 1590.09.29.	I. Rudolf

Az adományozott címer leírása:

A címer kidolgozására a reneszánsz hagyományokban került sor; erre utal a címerszőnyeg kivitelezése is. A címerszőnyeg arany keretben, rózsaszínes (ami ellentétes a hagyományos címertan szabályainak) damasztolt háttérrel, díszkerettel ábrázolt, amelyet puttók és almák egészítenek ki. A címerszőnyegen kísérőcímerek láthatók: a német-római császári (arany mezőben kétféjú fekete sas) címer, az Aranygyapjas-rend jelképével, Magyarország és Csehország címere. A reneszánsz pajzs kék mezéjében zöld hármashalmon rózsaszín felhőből kinyúló, arany keresztvasú kardot markoló páncélos kar látható, amelynek karhajlatából zöld száron három piros rózsa nő ki. A pajzs fölött pántos sisakon arany heraldikai korona, rajta sisakdísz: három (kék-sárkák) strucc toll. Sisaktakarók: kék-anyag (jobb), vörös-ezüst (bal).

3.	Züllep Mihály [20] (felesége Kántor Katalin, fiai András, Ferenc)	Prága, 1615.11.05.	Bereg vármegye Beregardó 1627.11.22.	II. Mátyás
----	--	-----------------------	---	------------

Az adományozott címer leírása:

A címer kidolgozása átmenetet képez a barokk stílus irányába. A címerszőnyeg arany keretben, szürke és rózsaszín damaszkolt háttérrel ábrázolt, arannyal szegett zöld koszorúban, arany színű zsinórokkal. A címerszőnyegen kísérőcímerek láthatók: Magyarország, Csehország (nyitott királyi koronával), Burgundia, Ausztria (zárt hercegi koronával). A reneszánsz pajzs kékkel és vörössel vágott felső mezéjében vörössel fegyverzett (nyelv) ezüst színű bordázott buzogányt markoló jobbra forduló arany griff. A pajzs alsó mezéjében három ezüst színű, arany porzójú heraldikai rózsza. A pajzs fölött csőrűsisakon arany heraldikai korona, rajta sisakdísz: a felső mezőben ábrázolt arany griff. Sisaktakarók: kék-arany (jobb), vörös-ezüst (bal).

6.	Suba Pál [21] (felesége Soós Magdolna, fiai István, János, Pál, György, lánya Erzsébet, unokái György, Mihály, Péter)	Sopron 1636.05.16.	Bereg vármegye Beregardó 1635.11.19.	II. Ferdinánd
----	---	-----------------------	---	---------------

Az adományozott címer leírása:

A címer kidolgozására a barokk hagyományokban került sor, erre utal a címerszőnyeg kivitelezése is. A címerszőnyeg arany keretben, lila és rózsaszín damasztolt háttérrel ábrázolt. A címerszőnyegen kísérőcímerek láthatók: a német-római császári (arany mezőben kétfejű fekete sas) címer zárt császári koronával, Magyarország címere nyitott királyi koronával. A reneszánsz pajzs vörös mezéjében zöld hármashalmon jobbra forduló, arany szarvú természetes színű kos. A pajzs fölött pántos sisakon arany heraldikai korona, rajta sisakdísz: a címerképben ábrázolt jobbra forduló, vörössel fegyverzett (nyelv) arany szarvú, természetes színű kos. Sisaktakarók: kék-arany (jobb), vörös-ezüst (bal).

Pajzstartók: vörössel fegyverzett (nyelv), egymással szembe forduló arany oroszlánok.

9.	Simon János [22] (felesége Márk Anna, fiai Mihály, György, János)	Bécs 1650.08.14.	Bereg vármegye Beregardó 1653.09.21.	III. Ferdinánd
----	--	---------------------	---	----------------

Az adományozott címer leírása:

A címer kidolgozására a barokk hagyományokban került sor, erre utal a címerszőnyeg kivitelezése is. A címerszőnyeg arany keretben, rózsaszín damasztolt háttérrel ábrázolt, zöld koszorúban. A címerszőnyegen kísérőcímerek láthatók: a német-római császári (arany mezőben kétfejű fekete sas, mellén Ausztria pólyái) címer, az Aranygyapjas-renddel, Magyarország vágásos és kettőskeresztes címerei nyitott királyi koronával. A reneszánsz pajzs kék mezejében jobbra fordult kék mentét, piros nadrágot, fekete süveget, sárga csizmát, szablyát viselő magyar vitéz, jobb kezében szőlővesszőt (két fürt szőlő, két szőlőlevél), bal kezében búzakévét tart. A pajzs fölött pántos sisakon arany heraldikai korona, rajta sisakdész: jobbra forduló természetes színű galamb, csőrében olajfaág. Sisaktakarók: kék-arany (jobb), vörös-ezüst (bal).

12.	Pinke alias Malassy Mihály [23] (fivérei Pinke István, János, Mihály)	Pozsony 1662.06.17.	Ugoosa vármegye Fancsika 1662.09.18 Bereg vármegye Mezőkaszony 1719.12.08.	I. Lipót
-----	---	------------------------	---	----------

Az adományozott címer leírása:

A címer kidolgozására a barokk hagyományokban került sor, erre utal a címerszőnyeg kivitelezése is. A címerszőnyeg: arany keretben, lila és rózsaszín damasztolt háttérrel ábrázolt, zöld koszorúban. A címerszőnyegen kísérőcímerek láthatók: a német-római császári (arany mezőben kétfejű fekete sas, mellén Ausztria pólyái) címer az Aranygyapjas-renddel, Magyarország, Csehország, Dalmácia és Horvátország nyitott koronás címerei. A reneszánsz pajzs kék mezejében zöld talajon jobbra forduló prémes-tollas piros süveget, piros mentét, arany övet, piros nadrágot, sárga csizmát viselő, arany keresztvasú kivont szablyát tartó magyar vitéz. A pajzs fölött pántos sisakon arany heraldikai korona, rajta sisakdész: arany keresztvasú szablyát markoló vörös színű lemetezett férfikar. Sisaktakarók: kék-arany (jobb), vörös-ezüst (bal).

16.	Bajzáth István [24] (felesége Varjú Anna, fiai Imre, István, lánya Mária)	Bécs, 1669.01.24.	Bereg vármegye Beregardó 1669.05.15.	I. Lipót
-----	--	-------------------	---	----------

Az adományozott címer leírása:

A címer kidolgozására a barokk hagyományokban került sor, erre utal a címerszőnyeg kivitelezése is. A címerszőnyeg: arany keretben, lila és rózsaszín damaszkolt háttérrel, zöld koszorúban. A címerszőnyegen kísérocímerek láthatók: a német-római császári (arany mezőben kétfejű fekete sas, mellén Ausztria pólyái) címer az Aranygyapjas-renddel, Magyarország, Csehország, Dalmácia, Horvátország nyitott koronás címerei. A reneszánsz pajzs kék mezéjében zöld hármashalmon jobbra forduló kétbojtos farkú, vörössel fegyverzett (nyelv) lépő arany oroszlán, amely arany keresztvasú ezüst szablyát markol. A pajzs fölött pántos sisakon arany heraldikai korona, rajta sisakdísz: a címerképben szereplő jobbra forduló kétbojtos farkú arany oroszlán szablyával. Sisaktakarók: kék-arany (jobb), vörös-ezüst (bal).

JEGYZETEK:

1. Áldásy Antal. Címertan. – Máriabesnyő-Gödöllő: Arrtaktor Kiadó, 2008 – 76. p.
2. Mátyás király adományainak egy részét úgy tette, hogy nem volt megkoronázva a Szent Koronával (azt még Luxemburg Erzsébet zálogosította el III. Frigyes német-római császárnál), ezért 1464. évi székesfehérvári megkoronázását követően rendelkezett korábbi adományainak megerősítéséről. // **1464. évi XXIII. Törvénycikk. László és Mátyás királyok adományleveleinek megerősítéséről; hogy azokat megerősítés végett egy év alatt elő kell mutatni.** [Ezer év törvényei. Elektronikus forrás: <http://1000ev.hu/index.php?a=3¶m=769>]. A törvény elrendelte, hogy Habsburg (V.) László és Hunyadi Mátyás korábbi adományleveleit mindenki megerősítés végett a kihirdetéstől számított egy éven belül nyújtsa be a királyi kancelláriára, aki ezt elmulasztja, annak adományai (akár nemesítése, címer- vagy birtokadománya semmisnek tekintendő. – Hasonlóképpen rendelkeztek a magyarországi rendek az 1563. évi LXIV. Törvénycikkelyben, amelyben rendelkeztek I. Miksa királynak korábbi, apja, I. Ferdinánd helytartójaként foganatosított adományaival kapcsolatban is. // **1563. évi LXIV. Törvénycikk. Miksa főherceg, most már király, összes adományainak, kegyelmezéseinek és beleegyezéseinek megerősítése.** [Ezer év törvényei. Elektronikus forrás: <http://1000ev.hu/index.php?a=3¶m=2345>].
3. **1741. évi XIX. törvénycikk. Adomány- és czimeres levelek kiadásáról.** A királyi szent felség kegyes beleegyezésének hozzájárulásával szentesítettett, hogy az 1647. évi 122. cikkely az eddig engedélyezett adományokra nézve e helyen megújítatván, mostantól kezdve jövőendőben a haza érdemes és erényes fiainak osztogatandó minden adományi vagy czimeres nemesi levelek a régi törvényes írásmód szerint és a régtől fogva szokásos alakban, a magyar királyi udvari kancellária által állíttassanak ki. // [Ezer év törvényei. Elektronikus forrás: <http://1000ev.hu/index.php?a=3¶m=4729>].

4. Kóta Péter. A címereslevél ára. In: Mágánások, birtokosok, címereslevelek. Rendi társadalom – polgári társadalom 9. – Debrecen: Hajnal István Kör és a KLTE Történelmi Intézete Segédtudományi Tanszéke, 1997 – 149-156. pp

5. **Rákóczi Zsigmond** (1544/1545–1608) – köznemes zempléni család sarja, aki karrierjét végvári vitézként kezdte, majd Szendrő várának kapitánya lett. Szolgálatai fejében nyert hegyaljai birtokain kiváló gazdálkodást folytatott, bekapcsolódott a lengyelországi borkereskedelembe, gyakran segítette kölcsönökkel az udvart. A szikszói csatában aratott győzelme és Eger vára ügyeinek rendbe tétele elismeréseként az uralkodó bárói rangra emelte. A későbbi birtokelkobzások Bocskai István táborába sodorták, aki kinevezte Erdély kormányzójává, halála után a rendek Erdély fejedelmévé választották. Erről a tisztségről a hajdúfelkelés nyomására Báthori Gábor javára mondott le, akitől a sárosi és szádvári uradalmakat kapta „kárpótlásul”. Hegyaljai birtokai központjává Szerencset tette, vásárlással szerezte meg a zborói uradalmat, illetve második házassága révén egy ideig a munkácsi vár birtokosa is. Halálakor a királyi Magyarország egyik leggazdagabb birtokosa. // Hangay Zoltán. Erdély választott fejedelme Rákóczi Zsigmond. – Budapest: Zrínyi Kiadó, 1987.

6. **Thököly Sebestyén** (? –1607) marhatőzsérként kezdte pályafutását, majd nemesi, később bárói rangot és jelentős birtokokat szerzett. Pályafutása valahol a Dél-Alföldön kezdődött, majd a törökök elől az alföldi városok (Gyula, Mezőtúr, Debrecen) irányába húzódtott, ahol jelentős hálózatot épített ki a magyar szarvasmarhának az európai (főleg német) piacokra való szállítására céljából. 1569-ben költözött Nagyszombatba, itt szerezte meg három évvel később 1572. október 27-én nemesi levelét. A távolsági kereskedelmből származó éves jövedelmét közel 70 ezer forintra taksálták. A későbbiekben a vármegyei katonaság egyik élmezője, jelentős kölcsönökkel segítette az udvart, amely cserébe birtokokat adományozott számára. Megpróbálta megvásárolni a Fuggerek vöröskői uradalmát, azonban I. Rudolf király akadályokat támasztott a vétellel szemben. Vagyon és társadalmi felemelkedését jelzi, hogy az arisztokrácia körébe tartozó nagylucsei Dóczy Zsuzsannát vette feleségül. 1579-ben szerezte meg a kismárki és a szavnikai uradalmakat, majd a haza érdekében kifejtett tevékenysége (és kölcsönei) elismeréseként bárói rangra emelték. // <http://www.kislexikon.hu/thokoly.html>

7. **1609. évi XXXIII. Törvénycikkely. Hogy a czimeres adományozásánál a jól érdemesültekre tekintet legyen.** [Ezer év törvényei. Elektronikus forrás: <http://1000ev.hu/index.php?a=3¶m=3161>]

8. **1630. XXX. Törvénycikkely. A nemesítésnek, meg a czimeres levelek fölkérésének és adományozásának a módját előírják.** [Ezer év törvényei. Elektronikus forrás: <http://1000ev.hu/index.php?a=3¶m=3510>]

9. **1622. évi XVII. törvénycikkely. A cancellária és a magyar tanács hatalmára és tekintélyére nézve a korábbi évek cikkelyeinek a megújítása.** [Ezer év törvényei. Elektronikus forrás: <http://1000ev.hu/index.php?a=3¶m=3348>]

10. Ur és paraszt a magyar élet egységében (Szerk.: Eckhardt Sándor). – Budapest: Budapesti Kir. Magyar Pázmány Péter Tudományegyetem, Bölcsészeti Karának Magyar-ságtudományi Intézete, 1941.

11. **1492. évi LXIII. Törvénycikk. Miképen kell eljárni olyan királyi adományok tárgyában, melyeket valakinek megszakadása czimén kértek föl?** [Ezer év törvényei. Elektronikus forrás: <http://1000ev.hu/index.php?a=3¶m=1018>]

12. Komáromy András. A Dózsa-lázadás történelméhez.//„Verecke híres útján jöttem én...” (összeállította és a jegyzeteket írta Zubánics László). – Ungvár-Budapest: Intermix Kiadó, 2010. – 37. p.

13. A megyegyűlés és a megyei törvényszék üléseinek jegyzőkönyve (1602–1653). Kárpátaljai Területi Állami Levéltár. Bereg megyei főispáni fond (10.), op. 1. jegy. hr. 28. lap 202.

14. Hulub József. Czímereslevél taxája 1572-ből. // Turul XIX. – 1904 – 194. p.
15. **1609. évi LXXIII. Törvénycikk. A nagyobb kancellária taksája vagyis, hogy a királyi kancellárián a leveleket és kiváltságokat miképen váltásak ki?** [Ezer év törvényei. Elektronikus forrás <http://1000ev.hu/index.php?a=3¶m=3201>]
16. Áldásy Antal-Fehérváry László. Magyar címeres emlékek I. – Budapest, 1904 – 15-16. pp.
17. Szakálas Dóra.
18. **1655. évi XXXVI. törvénycikk. A nemesítésnek korábbi módja megtartandó, és a közzététel abban a vármegyében történjék, a melyben a közzététető lakik.** [Ezer év törvényei. Elektronikus forrás: <http://1000ev.hu/index.php?a=3¶m=3997>]
19. Nagyray Ferenczy Gáspár címereslevele. //Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltár [a továbbiakban HU MNL OL] R 64 1_0921. sz. jelzet. (Online adatbázisok: <http://adatbazisokonline.hu/adatbazis/cimereslevel-adatbazis>) // Lásd még Nyulásziné Straub Éva. Öt évszázad címerei a Magyar Országos Levéltár címereslevelein. [a továbbiakban: Nyulásziné.]– Budapest: Corvina Könyvkiadó, 1987 – No. 270.
20. Züllep Mihály címereslevele. //HU MNL OL R 64 1_0963. sz. jelzet // Lásd még Nyulásziné No. 470.
21. Suba Pál címereslevele. // HU MNL OL R 64 1_0954 // Lásd még Nyulásziné No. 696.
22. Simon János címereslevele. //HU MNL OL R 64 1_0949. sz. jelzet // Lásd még Nyulásziné No. 855.
23. Pinke alias Malassy Mihály címereslevele. //HU MNL OL R 64 1_0945. sz. jelzet // Lásd még Nyulásziné No. 986.
24. Bajzáth István címereslevele. //HU MNL OL R 64 1_0907. sz. jelzet // Lásd még Nyulásziné No. 1083.

